

Militaire parades in het post-Koude Oorlog tijdperk

De Overwinningssparade van Rusland

Afbeelding 1: Soldaten marcherend op het Rode Plein ter ere van Overwinningsdag – Joeri Somov

Abstract

Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie was er sprake van een identiteitscrisis in Rusland. Er heerste chaos en men verlangde weer terug naar het verleden, terwijl de machthebbers daar niets mee te maken wilden hebben. Onder het regime van Vladimir Poetin veranderde dit. Door van Overwinningdag een persoonlijk project te maken, met de militaire parade als hoogtepunt, creëerde hij voor de Russen een nieuwe identiteit waar zij zich mee wille associëren en waar zij trots op kunnen zijn.

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Probleemstelling.....	2
Historiografie	3
Methode	5
1. Het vormen van een (nieuwe) identiteit	6
1.1 Het ontstaan van een identiteit	6
1.2 Elementen van nationale identiteit.....	7
2. Militaire parades onder de Russische leiders.....	8
2.1 De eerste militaire parades	8
2.2 Het ontstaan en de ontwikkelingen van de Russische militaire parade van 9 mei	9
3. De nieuwe Russische identiteit	11
3.1 Rechtvaardiging van de 9 mei parade door Poetin	11
Conclusie	14
Bronnenlijst	16

Inleiding

Probleemstelling

Ter ere van de overwinning op het fascisme en nazi-Duitsland wordt er elk jaar op 9 mei in Rusland en in de voormalige Sovjetlanden een zogeheten 'Overwinningsparade' gehouden. Deze dag wordt ook wel 'Overwinningsdag' genoemd.

9 mei is de grootste en belangrijkste feestdag voor de Russen. Alle soldaten die zijn omgekomen tijdens de Tweede Wereldoorlog en die hebben gestreden voor de overwinning worden herdacht. Dit gebeurt tijdens een herdenkingsceremonie waarbij de president een toespraak houdt. Hierop volgen militaire parades door heel het land, waarvan de parade op het Rode Plein in Moskou het meest imposant is. Duizenden militairen marcheren over het Rode Plein. Het zijn voornamelijk Russische militairen die deelnemen aan deze militaire stoet, maar er worden ook militairen van over heel de wereld uitgenodigd om aan deze parade deel te nemen. Deze militaire stoet wordt gevolgd door verschillende militaire voertuigen. Het gaat hier om zowel voertuigen uit de Tweede Wereldoorlog als voertuigen voorzien van de modernste technologie. De parade wordt afgesloten met een *fly-over* van gevechtsvliegtuigen. Naast de militaire parade worden verder op de dag verscheidene activiteiten georganiseerd. Er zijn feesten, optredens en verschillende soorten activiteiten voor jong en oud. Kortom, het is een groot feest.

Onder meer in Frankrijk is een militaire parade eveneens een jaarlijks terugkomend fenomeen. Op 14 juli wordt in Parijs de *Défilé militaire du 14 Juillet* gehouden. Op deze dag herdenken de Fransen de bestorming van de Bastille van 14 juli 1789, het startpunt voor de Franse Revolutie.¹ Franse soldaten marcheren op de Champs-Élysées in een lange stoet gevolgd door militaire voertuigen en militaire vliegtuigen. De dag wordt afgesloten met veel vuurwerk door heel het land. Nederland is niet bekend met dit soort evenementen. Op het defilé tijdens Veteranendag in juni na, kent Nederland geen cultuur van militaire parades. Volgens militair historicus Wim Klinkert kent Nederland deze traditie niet omdat het niet past in de Nederlandse volksaard. Klinkert: 'Wij hebben niet zo veel met al dat militaire vertoon. We vinden het allemaal net wat te militaristisch.'² In de jaren vijftig en zestig werden echter onder Koningin Juliana, als onderdeel van Bevrijdingsdag en Koninginnedag, wel parades georganiseerd. Onder Beatrix verdween deze traditie. Volgens Klinkert kwam dat doordat het maatschappelijk draagvlak afnam en omdat het te duur werd.

In alle bovengenoemde voorbeelden is de parade een element van de nationale identiteit, in zowel de vorming van de identiteit als de beeldvorming van de identiteit. Omdat het draagvlak voor het houden van een militaire parade in Nederland is afgenomen, is het ook geen element meer van de nationale identiteit. In Frankrijk en Rusland is dit wel het geval.

In Rusland wordt er jaarlijks nog steeds veel geld vrijgemaakt voor het organiseren van een militaire parade op 9 mei. De parades worden dan ook steeds groter, duurder en indrukwekkender. Ook het volk lijkt dit te omarmen en viert op 9 mei uitgebreid feest. Maar waarom is deze parade zo belangrijk voor de Russische leiders? Waarom moet het elk jaar weer groter, beter en duurder worden? Wil de Russische regering hiermee een boodschap aan het volk meegeven of gebruiken ze de parade als teken van machtsvertoon naar de buitenwereld? In mijn scriptie ga ik de relevantie van de militaire parade van 9 mei in Rusland onderzoeken. Dit ga ik doen met de volgende hoofdvraag:

---

¹IsGeschiedenis, 'De geschiedenis van de militaire parade', <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/de-geschiedenis-van-de-militaire-parade> (19 december)

² NOS, 'Nederland kent geen cultuur van militaire parades', <https://nos.nl/artikel/2215975-nederland-kent-geen-cultuur-van-militaire-parades.html> (17 december)

In hoeverre heeft het opnieuw organiseren en grote aandacht geven aan de militaire parade van 9 mei door de huidige Russische autoriteiten geholpen bij het toenemen van nationale identiteitsvorming?

Voordat er verder wordt gegaan met het vervolg van het onderzoek, vergt de onderzoeksvraag nadere toelichting. Ten eerste moet er stil worden gestaan bij de term 'opnieuw'. Voordat het huidige regime van Rusland militaire parades hield, werden er al militaire parades gehouden in Rusland op 9 mei. Onder het regime van Stalin kwam hier echter een einde aan. Jeltsin herintroduceerde de parade, waarna zijn opvolger Poetin de parade van 9 mei nog groter maakte. Verderop in dit eindwerkstuk wordt het ontstaan en de ontwikkeling van de militaire parade van 9 mei uitgebreider besproken. Ten tweede is het van belang om toe te lichten wat er wordt verstaan onder 'de huidige Russische autoriteiten'. Aangezien Poetin vanaf 2000 nog steeds³ de zittende president van Rusland is en aangezien Poetin de militaire parade tot een groots evenement heeft gemaakt, wordt zijn regering in dit eindwerkstuk gezien als de huidige Russische autoriteiten.

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden en tot een conclusie te komen, wordt eerst de theorie van identiteitsvorming en herinneringscultuur behandeld. Wat houden deze begrippen in en welke elementen komen hierbij kijken? Ook wordt in dit hoofdstuk besproken hoe dit wordt ingezet in de politiek. Deze theorie zal later toegepast worden in het analytische gedeelte van dit eindwerkstuk. Vervolgens wordt er kort stilgestaan bij het fenomeen militaire parades. Wat is een militaire parade eigenlijk en hoe en waar is deze ontstaan? Het is nodig om dit te behandelen om te begrijpen waar het over gaat wanneer er wordt gesproken over een militaire parade. Daarna zal de overgang naar de geschiedenis van de militaire parade van 9 mei in Rusland gemaakt worden. Wanneer en hoe is deze ontstaan en hoe heeft deze parade zich door de tijd heen ontwikkeld? Het beleid omtrent de parade van verschillende Russische leiders komt hier aan bod. Het behandelen van de oorsprong van de militaire parade van 9 mei is van groot belang omdat dit een cruciale rol speelt voor het rechtvaardigen van de parade door de huidige Russische autoriteiten. Tot slot komt in dit hoofdstuk ook de huidige militaire parade ter sprake waarbij wordt uitgelegd hoe deze eruit ziet en hoe deze verschilt met de eerste parades. Na het geschiedkundige hoofdstuk komt het analytische hoofdstuk waar de theorie toegepast gaat worden. In dit hoofdstuk zullen toespraken van Poetin van 9 mei en de vernieuwde elementen van militaire parade van 9 mei centraal staan. De vraag die hierbij hoort is: hoe rechtvaardigt Poetin de militaire parade? Hier zal worden gekeken naar hoe Poetin en zijn regering de elementen van identiteitsvorming hebben toegepast op de militaire parade van 9 mei. In dit hoofdstuk zal ook duidelijk worden waarom Poetin de militaire parade wilde behouden en verder wilde ontwikkelen. Door deze koppeling te maken met de theorie wordt er getracht de politiek van Poetin weer te geven en te begrijpen. Dit onderzoek zal afgesloten worden met de beantwoording van de hoofdvraag. Hierin zullen ook enkele discussiepunten besproken worden.

Historiografie

Voordat de overstap wordt gemaakt naar de kern van deze scriptie, moet er eerst stil worden gestaan bij de historiografie. Wat is er zoal geschreven door historici en academici over de militaire parade van 9 mei in Rusland? Historici lijken zich vooral te focussen op hoe Rusland in het heden

---

³ Van 2008 tot 2012 was Poetin geen president maar premier van Rusland aangezien een derde presidentstermijn niet mogelijk was. Zijn partijgenoot Dmitri Medvedev werd president van Rusland. Het Poetin-tijdperk was dus nog niet afgelopen en werd voortgezet. Met de overwinning van de presidentsverkiezingen in 2012 nam Poetin de taak van Medvedev weer over.

omgaat met het verleden en hoe dat tot uiting komt. De militaire parade is daar een voorbeeld van, maar verbazingwekkend genoeg krijgt dit niet de aandacht die het verdient en blijft het een onderbelicht onderwerp. Waar wel veel aandacht voor is, is de identiteitsvorming van de Russen door het verleden weer te laten leven. Laura Starink, slavist en voormalig journalist bij NRC-handelsblad, schrijft in haar artikel 'Het Kremlin knutselt aan de Russische identiteit' dat na de ineenstorting van het communisme, Rusland zijn identiteit kwijt was omdat de Russische ideologie, het communisme, was verdwenen. Poetin is op zoek gegaan naar een nieuwe nationale identiteit voor de Russen. Hiervoor heeft hij gekeken naar de Russische geschiedenis. Na een succesvolle 19e eeuw waar de Russen trots op waren, was er weinig om trots op te zijn in de 20ste eeuw. Het was een eeuw van hongersnoden, revoluties, oorlogen en terreur. Toch zag Poetin één onderwerp om de Russen hun zelfrespect terug te geven, namelijk de Grote Vaderlandse Oorlog. ⁴ Volgens Starink biedt de overwinning op nazi-Duitsland voor Poetin een houvast en door middel van militair vertoon wordt het nog steeds elk jaar op 9 mei gevierd. ⁵

Ook Tikhon Dzyadko, hoofdredacteur van DozhdTV deelt deze mening. In zijn artikel 'Putin is using WWII for propaganda because it's the best memory that Russia has' komt hetzelfde standpunt duidelijk naar voren. Ook hier draait het om hoe Poetin de overwinning van de Tweede Wereldoorlog gebruikt om de Russische identiteit opnieuw vorm te geven en zo het volk weer bij elkaar te brengen. Daar voegt Dzyadko nog aan toe dat de overwinning ook wordt gebruikt om de oppositie te bestrijden⁶. Hoewel zij dit op een onschuldige manier doen, heeft het voor de oppositie grote gevolgen/een enorme impact. Wanneer de oppositie een uitspraak doet over de oorlog die niet de heroïsche rol van Rusland benadrukt of Ruslands rol bij het behalen van de overwinning in twijfel trekt, worden zij als 'fascistisch' bestempeld. In Rusland staat dit gelijk aan verraad en terreur. Aangezien het fascisme nog steeds als Ruslands grootste vijand wordt gezien, wil geen enkele instantie nog iets te maken hebben met instanties die de stempel 'fascistisch' dragen. Daarnaast wordt het volgens hem ook ingezet om elke buitenlandse politieke escapade, zoals de annexatie van de Krim, de rechtvaardigen. ⁷

Zowel Dzyadko als Starink benadrukt dat de Russische leiders zich focussen op de overwinning op het fascisme. Volgens Dzyadko is dit ook hoe Rusland legitimeert een grotere militaire macht op te bouwen. De steeds machtiger wordende militaire positie wordt gerechtvaardigd met het argument dat Rusland zijn positie mag verdedigen om 'het grote kwaad' te verslaan, zeker gezien alle verliezen die het in het verleden heeft gehad.

Het is natuurlijk niet zo dat er wordt gezwegen over de militaire parade in deze artikelen. De auteurs benoemen dat er inderdaad een parade is en geven daarbij een korte omschrijving, maar verder staan zij er niet bij stil. Daarom is dit onderzoek een aanvulling op de historiografie⁸. Bij dit onderzoek ligt de focus nadrukkelijk op de militaire parade van 9 mei, terwijl andere onderzoeken zich richten op het gebruik van het verleden door de Russische leiders. Dit onderzoek zoomt dus in op maar een enkel aspect, terwijl andere onderzoeken juist uitzoomen op het groter geheel.

Tot slot moet nog opgemerkt worden dat de historiografie vooral wordt geleid door historici

---

⁴ Russische benaming voor de Tweede Wereldoorlog

⁵ Laura Starink, 'Het Kremlin knutselt aan de Russische identiteit', in: Raam op Rusland, 23 augustus 2016. <https://www.raamoprusland.nl/dossiers/geschiedschrijving/215-het-kremlin-knutselt-aan-de-russische-identiteit> (19 december)

⁶ Iedereen die in Rusland tegen het beleid van de zittende regering is, kan bestempeld worden als oppositie. In de politiek komt dit naar voren in de vorm van politieke partijen en in de maatschappij als Ngo's, radiozenders of televisiezenders.

⁷ Tikhon Dzyadko, 'Putin Is Using WWII for Propaganda Because It's the Best Memory That Russia Has', in: The New Republic, 23 april 2014. (17 december)

⁸ Uiteraard zijn er meer artikelen geschreven door historici en onderzoekers over dit onderwerp. Er moest echter een keuze gemaakt worden om niet in herhaling te vallen en voor de relevantie van dit onderzoek.

en academici uit het Westen. Vanuit een Westers perspectief schrijven zij over hun standpunten. Natuurlijk zijn er ook Russen die over dit onderwerp schrijven, maar dit doen zij vanuit een 'Russisch perspectief'. Russische historici moeten vaak zelfcensuur toepassen om loyaal te blijven aan de machthebbers. Als zij dit niet doen, zijn zij hun baan niet zeker. Daarom kiezen de meeste historici, wanneer zij toch besluiten om over de Tweede Wereldoorlog te schrijven, dit te doen vanuit een geopolitieke invalshoek. Daarnaast zijn er natuurlijk ook historici die het uit oprecht patriotisme doen.⁹ Diegene die er toch voor kiezen om er open en eerlijk over te schrijven zoals Dzyadko, worden verbannen van de publieke omroepen, krijgen geen subsidies meer, raken hun baan kwijt en zijn soms hun leven niet zeker. Met mijn Russische achtergrond, maar Westerse scholing, tracht ik met dit onderzoek nuance aan te brengen in het debat.

Methode

De meeste historici die onderzoek doen op het gebied van Rusland lopen regelmatig tegen een groot probleem aan: de Russische taal. Om Russische bronnen te kunnen gebruiken, moeten zij het Russisch kennen. Vaak is dit niet het geval. Dit voordeel heb ik ten opzichte van andere historici wel en zal daarom in mijn scriptie gebruik maken van Russisch bronmateriaal. Zo komen er in dit eindwerkstuk twee speeches van Poetin ter sprake die gehouden zijn op 9 mei voorafgaand aan de militaire parade, waarin Poetin vertelt over het belang van de viering van Overwinningdag. In deze speeches zullen duidelijk de elementen van identiteitsvorming naar voren komen. Daarnaast zal de officiële website van president Poetin gebruikt worden voor achtergrondinformatie over de president. Uit deze informatie zal de motivering voor het houden van de militaire parade blijken.

Hoewel Russische bronnen een voordeel opleveren, zit er ook een groot nadeel aan, namelijk de toegankelijkheid van Russisch bronmateriaal. Zo zijn officiële staatsdocumenten niet of nauwelijks in te zien door gewone burgers. Dit maakt het onderzoeksgebied wel beperkt. Dit komt omdat het Kremlin alles strikt geheimhoudt, zeker voor het Westen. Daarnaast kunnen sommige documenten niet gepubliceerd worden omdat deze te recent zijn, of omdat documenten al zijn verwijderd. Zo zijn bijvoorbeeld enkele speeches van Poetin van 9 mei niet meer terug te vinden op zijn officiële website. Wat de reden hiervoor is, is onbekend. Wel zijn de speeches nog terug te vinden op YouTube en daarom zal het beeld- en audiomateriaal van YouTube als bron gebruikt worden om de president te citeren. Behalve YouTube zullen er in dit onderzoek ook andere Russische instanties aangehaald moeten worden om toch de benodigde informatie te verkrijgen. Dit bronmateriaal zal voornamelijk van het internet gehaald worden. In dit eindwerkstuk zal journalist en historicus Alexander Dobrovolkskii aangehaald worden om te verklaren waarom de militaire parade van 9 mei niet meer werd gevierd. Om de ontwikkeling van de parade van 9 mei uiteen te zetten zal het artikel *De Russische Overwinningssparade, toen en nu* van Slavist Auke de Vlieger gebruikt worden.

Bij het gebruik van alle bovengenoemde Russische bronnen moet over de betrouwbaarheid en bruikbaarheid een kanttekening gemaakt worden. De primaire bronnen zoals toespraken en uitzendingen op televisie kunnen als propaganda gezien worden. Bij het doen van onderzoek moet er altijd opgepast worden met dit soort bronnen. Ondanks het propaganda-gehalte zijn deze wel nodig om te motivering van de Russische regering te begrijpen. Om niet door deze propaganda geleid te worden en alleen afhankelijk hiervan te zijn en om nuance aan te brengen, zullen er ook onafhankelijke Russische instanties aangehaald worden zoals *Sputnik* en *DozhdTV*. Deze instanties handelen onafhankelijk van de Russische staat en kunnen daarom als betrouwbaarder en als niet-

---

⁹ Starink, Het Kremlin knutselt aan de Russische identiteit

propagandistisch bestempeld worden. Onder andere Mikhail Klementyev en Tikhon Dzyadko schrijven voor deze onafhankelijk instanties. Hun werken zullen dan ook in dit eindwerkstuk aangehaald worden.

Behalve Russische bronnen zullen er natuurlijk ook andere bronnen gebruikt worden. Voor de theorie zal het boek *The Invention of Tradition* van Eric Hobsbawm aangehaald worden. Hobsbawm legt hierin uit wat identiteit is en welke elementen nodig zijn om een identiteit te vormen. Ook herinneringscultuur zal met behulp van Hobsbawm behandeld worden. Daarnaast zullen er ook andere Westerse artikelen behandeld worden waaronder *Performing memory: Vladimir Putin and the celebration of World War II in Russia* van Elizabeth Wood waarin zij uiteenzet op welke manieren Poetin het verleden gebruikt om zijn macht vast te houden. Hierin wordt de militaire parade van 9 mei als voorbeeld aangehaald. Het artikel van Dzyadko, *Putin is using WWII for propaganda because it's the best memory that Russia has* sluit hier goed bij aan en zal ook aangehaald worden.

1. Het vormen van een (nieuwe) identiteit

1.1 Het ontstaan van een identiteit

Zowel Starink als Dzyadko spreekt over een 'identiteitsvorming', 'een nieuwe identiteit' en 'een herinneringscultuur' in hun artikelen. Deze begrippen zijn relevant voor het beantwoorden van de hoofdvraag. Alvorens deze begrippen nader verklaard zullen worden, is het noodzakelijk om een historische context waarin deze begrippen tot stand zijn gekomen kort uiteen te zetten voor een beter begrip van het vervolg van dit onderzoek.

De bovengenoemde begrippen zijn tot stand gekomen na het ontstaan van een nationale identiteit. Het fenomeen nationale identiteit is een relatief modern begrip en bestaat nog maar twee eeuwen. Hoewel inwoners van een bepaald land binnen dezelfde grenzen woonden, betekende dit niet dat zij dan ook dezelfde nationale identiteit deelden. Binnen landsgrenzen, zeker in de grote landen, was er sprake van dialecten of zelfs grotere taalverschillen, verschillen in religies, feestdagen gebruiken en gewoonten. Ook het verschil tussen de elite en het gewone volk was zodanig groot, dat de elite zich niet identificeerde met het gewone volk van hetzelfde land en vice versa.

Pas rond 1800, als gevolg van de Franse Revolutie en de napoleontische oorlogen, begint zich in Frankrijk een nationale identiteit te vormen. Frankrijk was hierin de eerste, omdat hier, in tegenstelling tot andere Europese staten, duidelijke en stabiele grenzen waren. Een eerste belangrijke factor voor het ontwikkelen van een nationale identiteit is dus een stabiele landsgrens. Binnen deze grenzen kan een nationaal bewustzijn ontwikkeld worden. Halverwege de 19^e eeuw volgden andere Europese staten het Franse voorbeeld op. Dit was mogelijk omdat er in deze periode een snelle transformatie in de maatschappij plaatsvond. De agrarische samenleving werd een massasamenleving en het authentieke dorpsleven maakte plaats voor loyaliteit aan de natie. Deze radicale maatschappelijke ontwikkeling bracht ook onzekerheid met zich mee. Omdat het allemaal zo snel ging, had men iets nodig om zich aan vast te houden. Dit houvast vonden zij in het verleden. Men greep terug naar oude gebruiken en gewoonten van hun voorvaders. Dit wordt ook wel *Invention of tradition*, oftewel het uitvinden van oude tradities, genoemd.

1.2 Elementen van nationale identiteit

Eric Hobsbawm schrijft in zijn gelijknamige boek, 'Invention of Tradition'¹⁰, over dit verschijnsel en welke factoren daarbij komen kijken. Omdat het zogenaamd nieuwe tradities zijn (maar dit dus eigenlijk niet zijn) spreekt Hobsbawm van een nationale mythe¹¹. Waar het bij de nationale mythe om draait, is het idealiseren van het eigen verleden. De nadruk ligt dan vooral op de historische band van de natie met het verleden. De belangrijkste ingrediënten voor het opbouwen en tot leven brengen van deze nationale mythen zijn feesten, nationalisering van de geschiedschrijving, aandacht voor een eigen gemeenschappelijke taal, bouw van nationale monumenten en de verering van belangrijke nationale figuren uit het verleden. Verderop zullen deze punten nader toegelicht worden. De beste manier om deze waarden over te dragen aan het volk en de lagere sociale klasse op te voeden tot ware staatsburger, is door middel van onderwijs. In Europa ging dit gepaard met de invoering van de leerplicht.

Behalve onderwijs zijn nationale feestdagen ook een belangrijke factor voor de vorming van een nationale mythe en dus ook een nationale identiteit. Op zo'n manier kan de machthebber het volk bijeenbrengen, een groepsgevoel geven van ergens bij te horen en tegelijkertijd zijn macht versterken. Veldslagen of andere historische hoogtepunten zijn een perfecte aanleiding om een feestdag in te voeren. Dit soort politieke herdenkingen, gestoken in het jasje van een volksfeest, zijn een groot succes gebleken. De bestorming van de Bastille, oftewel *quatorze juillet* in Frankrijk, is hier een goed voorbeeld van. Maar ook in Nederland komen dit soort politieke herdenkingen voor in de vorm van Koningsdag.

Door het oprichten en openstellen van archieven, instellingen van leerstoelen en aandacht voor het verleden op school in de vorm van geschiedenislessen, is er ook meer aandacht voor het nationaal verleden gekomen. Ook de kunstinstituten dragen hieraan bij. Op deze manier wordt de ware volksaard van een natie gevangen en omschreven. Dit wordt zichtbaar gemaakt door nationale musea. Een andere belangrijke factor, maar overigens de perfecte combinatie om de band met de het volk te versterken en het heroïsche verleden te verheerlijken, is de bouw van oorlogsmonumenten. Vooral in Frankrijk is dit na 1914 in bijna elk dropje te zien. Deze herinneringsplekken, ook wel *lieux de mémoire*¹² genoemd, dragen een symbolische waarde. Op deze *plekken kan* men tijdens feestdagen of herdenkingen samenkomen en gezamenlijk het verleden herdenken.

Een gemeenschappelijke taal is ook een cruciale factor in dit verhaal. In de 19e eeuw werd er in geen enkel Europees land een standaardtaal toegepast. Elk land kende verschillende dialecten. Door middel van onderwijs, opkomst van de pers en radio werd er langzamerhand in elk land een standaardtaal geïntroduceerd. Door een gemeenschappelijke taal te hebben, kunnen boodschappen sneller verspreid worden. Bovendien maak je deel uit van een gemeenschap die dezelfde taal spreekt, waarmee je juist onderscheidt van andere gemeenschappen die de taal niet spreken. Ook dit versterkt het nationale gevoel.

Tot slot kan er nog gesproken worden over een beschavingsoffensief. Dit houdt in dat er gemeenschappelijke nationale deugden zijn, wat neerkomt op een nationale opvoeding. Een van deze deugden is de invoering van de dienstplicht. Met deze maatregel wordt de vorming van een

---

¹⁰ Eric Hobsbawm en Terence Ranger (red.), *The Invention of Tradition* (Cambridge University Press, 1983)

¹¹ Hobsbawm, *The Invention of Tradition* p.61, 98, 102

¹² Gertjan van Veen, 'Lieux de mémoire', in: Historiek online, 28 april 2015. <https://historiek.net/lieux-de-memoire/49762/> (14 januari 2019)

nationale identiteit sterk bevorderd.¹³

Zo bestaan er nog meer factoren¹⁴ die een rol spelen bij het creëren van een nationale mythe, maar deze zijn niet relevant voor dit onderzoek. Bovengenoemde factoren zullen in het volgende hoofdstuk toegepast worden op de 9 mei parade in Rusland en de daarbij horende speech van Poetin. Helaas kunnen niet alle factoren uitgelicht worden omdat er geen ruimte voor is in dit onderzoek. Alleen belangrijkste en noemenswaardige factoren zullen aan bod komen.

Behalve de reeds genoemde factoren voor het creëren van een nationale identiteit, bestaan er ook verschillende manieren om het verleden te herinneren. Deze zijn relevant voor dit onderzoek omdat het bij de 9 mei parade draait om herinneringen uit een ver verleden. In de bundel *Bringing the dark past to light: The perception of the holocaust in postcommunist Europe*, geredigeerd door John-Paul Himka, wordt er gesproken over drie soorten herinneringsculturen. Ten eerste is er het herinneren om te herinneren. Hierbij gaat het om het verleden recht te doen. Vervolgens is er herinnering om de geschiedenis ten goede aan te wenden. Hierbij staat de herinnering ten dienste van het vormgeven van de samenleving. Tot slot is er herinneren om te vergeten. Hierbij wordt het eigen verleden als het ware gezuiverd.¹⁵ Dit zal in het volgende hoofdstuk kort benoemd worden.

Alvorens de overstap wordt gemaakt naar het volgende hoofdstuk, moet eerst opgemerkt worden dat de theorie die hierboven uiteen is gezet betreffende de *invention of tradition*, afgeleid is van de situatie in Europa. Hier is immers het verschijnsel ontstaan. Desalniettemin is deze theorie ook toepasbaar op andere naties omdat bovengenoemde factoren een voorwaarde zijn om een identiteit te kunnen creëren en daarom als universeel kunnen worden gezien. Aan de hand van deze factoren zal de theorie in het volgende hoofdstuk op de situatie in Rusland toegepast worden. Hierbij zal de focus in tegenstelling tot Europa niet liggen op de 19^e eeuw, maar op 21ste eeuw, omdat in deze periode de 'nieuwe identiteit' van Rusland ter sprake komt. De militaire parade van 9 mei zal als centraal uitgangspunt genomen worden.

2. Militaire parades onder de Russische leiders

2.1 De eerste militaire parades

Voordat de theorie toegepast gaat worden moet eerst een historische context gegeven worden van het fenomeen militaire parade. Al ver terug in de geschiedenis werden militaire parades georganiseerd. Een militaire parade zag er toen uit als een grote groep soldaten die als eenheid naar het slagveld marcheerden. De legers werden echter steeds groter en daarom was orde en discipline nodig. Een georganiseerd leger was niet alleen efficiënt, maar had daarnaast een groter voordeel ten opzichte van hun niet-georganiseerde tegenstander omdat zij overzicht over de situatie hadden. De eerste die zijn troepen opstelde in formaties was Phillip II van Macedonië in tijden van oorlog tegen de Romeinse Republiek. Formaties werden echter niet alleen op het slagveld gehanteerd, maar ook gebruikt voor militaire parades na afloop van een gewonnen slag of oorlog. Om een overwinning te

---

¹³ Judith Amsega, 'Het beschavingsoffensief van de negentiende eeuw. Het volk is 'bandeloos, onbeschaafd, zuipend en onverstaanbaar' in *Historisch nieuwsblad*, 5/2005.

<https://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/6623/het-beschavingsoffensief-van-de-negentiende-eeuw.html> (14 januari 2019)

¹⁴ Een koloniaal verleden is hier een voorbeeld van. Omdat Rusland geen koloniaal verleden kent, is dit element hier niet van toepassing.

¹⁵ John-Paul Himka en Joanna Beata Michlic, e.a., *Bringing the Dark Past to Light: The Reception of the Holocaust in Postcommunist Europe* (London: University of Nebraska Press, 2013) p.10-12

vieren bijvoorbeeld en om zijn prestige en autoriteit te tonen, liet een koning na een overwinning zijn troepen marcheren door de straten. Speciaal voor deze gelegenheid werden brede straten aangelegd en grote triomfbogen gebouwd. Dit zorgde voor een spectaculair gezicht en zo kon een koning zijn machtsvertoon versterken.¹⁶ De traditie van de Romeinse parades ging nog eeuwenlang door in Europa.¹⁷

In de 18^e eeuw kwam daar echter verandering in toen natiestaten zich begonnen te vormen. Toen ontstond de militaire parade zoals wij die vandaag de dag kennen. Het was het Pruisische leger dat zorgde voor de karakterverandering van de parade: het 'sprookjesachtige' karakter van de Romeinse militaire parades maakte plaats voor een agressief karakter. De strenge disciplines en de technieken die het Pruisische leger hanteerde, waren zo succesvol dat ze door andere legers werden overgenomen. Maar ook de uitstraling was beangstigend voor de tegenstanders. Het Nazi-leger had dezelfde uitstraling om zo de tegenstanders angst aan te jagen, en met succes. Bij de Duitse invasie tijdens de Tweede Wereldoorlog schrijft George Orwell het volgende na het zien van de Nazi-parades: *'The goose step¹⁸ is one of the most horrible sights in the world... It is simply an affirmation of naked power; contained in it, quite consciously and intentionally, is the vision of a boot crashing down on a face.'*¹⁹ Dit citaat geeft niet alleen de agressieve uitstraling van het Duitse leger goed weer, maar ook de angst die de tegenstanders hadden bij het zien van de parades. Andere totalitaire staten, waaronder de Sovjet-Unie, wilden hetzelfde effect creëren en namen dit over.

Tegenwoordig hebben militaire parades in democratieën in het algemeen een minder of geen agressief karakter. Parades worden georganiseerd voor vreedzame doeleinden maar natuurlijk zijn er ook uitzonderingen en zijn er ook militaire parades met een agressief karakter. Deze zullen echter niet ter sprake komen omdat de focus ligt op de 9 mei parade van Rusland. Net zoals de 9 mei parade, kan een parade gehouden worden bij een ceremonie, tijdens een nationale feestdag of simpelweg voor de organisatie en discipline van het leger.

2.2 Het ontstaan en de ontwikkelingen van de Russische militaire parade van 9 mei

De 9 mei parade in Rusland is een voorbeeld van een parade die wordt gehouden ter ere van een nationale feestdag. Om te beginnen moet eerst kort verklaard worden waarom 9 mei als Overwinningsdag wordt gezien, en niet 8 mei, net als in de rest van Europa. In de late uren van 8 mei 1945 tekende Duitsland het Verdrag Overgave in Berlijn. Op moment van tekenen was het in Moskou al 9 mei, vandaar dat 9 mei als Overwinningsdag wordt beschouwd. Met deze kennis kan nu verder gekeken worden naar hoe de parade in de Sovjet-Unie is begonnen en hoe deze zich door de tijd heen heeft ontwikkeld. Ook zal de parade in het post-Sovjet Unie tijdperk ter sprake komen.

Na het winnen van de oorlog op nazi-Duitsland heeft het tot 1965 geduurd voordat 9 mei ingevoerd werd als nationale feestdag. Voor die tijd werd er geschoven met de data en werd de viering van de overwinning zelfs verboden. In 1946 en 1947 werd Overwinningsdag nog wel gevierd, maar in december 1947 besloot Josef Stalin er een werkdag van te maken. De meeste bronnen gaan verder niet in op de reden voor het afschaffen van de feestdag, maar volgens Alexander Dobrovoskii, auteur bij *Moskovsij Komsomolets*, heeft Stalin dit gedaan omdat hij jaloeers was op Maarschalk

---

¹⁶ IsGeschiedenis, 'De geschiedenis van de militaire parade'

¹⁷ Ishaan Tharoor, 'Military Parades' in: Time, 1 oktober 2009, <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1927129,00.html> (12 december)

¹⁸ Ganzenpas- een paradepas. Een ceremoniële manier om te marcheren. Bij de ganzenpas wordt een gestrekt been naar voren omhoog gebracht, bijna horizontaal, en wordt een stap gemaakt waarbij de voet met kracht wordt neergezet. De benen blijven gestrekt en buigen dus niet in de knieën. (Bron: Wikipedia)

¹⁹ Tharoor, 'Military Parades'

Zhukov, de belangrijkste legeraanvoerder van het Sovjetleger. Zhukov werd door de bevolking gezien als de grootste overwinnaar van de oorlog, en niet Stalin. Dit is volgens Dobrovolskii dan ook de reden dat Stalin van 9 mei een werkdag maakte.²⁰ Hier moet nog wel een kanttekening bij gemaakt worden. Er kan niet met alle zekerheid gezegd worden dat dit argument ook daadwerkelijk klopt. Wat wel klopt is dat Stalin bekend staat als een paranoïde persoon. Met dit gegeven kan het idee dat hij vanwege jaloezie zo handelde, wel beargumenteerd worden.

Het is pas in 1965 dat 9 mei weer als nationale feestdag wordt ingevoerd onder het regime van Leonid Brezjnev. Dit is ook de eerste keer dat er een militaire parade wordt gehouden op het Rode Plein in Moskou, later zouden de parades ook in andere steden gehouden worden. Het was ook vanaf dit jaar dat de radio -en televisiezenders een minuut stilte hielden ter nagedachtenis aan de oorlogsslachtoffers.²¹ Tot 1995 werden de parades alleen in jubileum jaren gehouden, namelijk in 1985 en 1990. Op 9 mei 1990 werd de militaire parade in de Sovjetgeschiedenis voor het laatst gehouden.

Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie werd Overwinningsdag niet meer gevierd. Rusland kende een periode van chaos, verval en identiteitscrisis. Boris Jeltsin was toen aan de macht en wilde niets te maken hebben met het Sovjetverleden en het communisme. Zijn regering wilde terug naar het Rusland van de tsaren en het Russische Rijk weer voorzetten. De Sovjet-Unie en alles wat ermee te maken had werd door Jeltsin en zijn regering compleet genegeerd.²² Deze chaos was ook zichtbaar onder de bevolking. Zij waren van mening dat de nieuwe regering een groot gedeelte van het verleden negeerde. Er heerste onzekerheid over de Russische nationale identiteit. Men verlangde steeds meer terug naar de Sovjetperiode, waar zij wel houvast hadden aan een identiteit die gebaseerd was op het communisme. In 1995 hield het Levada-Centrum opiniepeilingen onder de bevolking waarbij zij werden gevraagd naar hun mening over het uiteenvallen van de Sovjet-Unie. Een grote meerderheid van 68 procent was van mening dat dit een onjuist besluit was. Met dit gegeven besloot Jeltsin alsnog, maar met grote tegenzin, om de Overwinningsparade op het Rode Plein op 9 Mei terug te laten keren. Zo probeerde hij toch meer sympathie van het volk te krijgen en de identiteitscrisis op te lossen.²³ Met de invoering van de wet 'On Immortalizing the Victory of the Soviet People in the Great Patriotic War of 1940-1945' in 1996, werd 9 mei weer een nationale feestdag. In deze wet staat dat deze dag gevierd moet worden met onder andere militaire parades en militaire groeten.²⁴

Het was echter Vladimir Poetin die ervoor zorgde dat er nieuw leven werd geblazen in de viering van Overwinningsdag en de Russen heeft geholpen met het vinden van een nieuwe identiteit.²⁵ Het hernieuwen van Overwinningsdag, met als grootste en belangrijkste onderdeel de

---

²⁰ Alexander Dobrovolskii, 'Door de vernedering van Stalin door Zhukov is Overwinningsdag in de Sovjet Unie tot 1965 een werkdag geweest' (*vertaald uit het Russisch*). In: Moskovskij Komsomolets ,9 mei 2014, <http://www.mk.ru/social/2014/05/09/izza-obidyi-stalina-na-zhukova-den-pobedyi-v-sssr-byil-rabochim-do-1965-goda.html> (2 december 2018)

²¹ Mikhail Klimentyev, 'Russians celebrate on Monday, May 9, the 71st anniversary of the victory over Nazi Germany in the Great Patriotic War of 1941-1945' in: Sputnik, 9 mei 2016. <https://sputniknews.com/russia/201605091039305682-russia-victory-celebration-parade/> (28 december 2018)

²² Auke de Vlieger, 'De Russische Overwinningsparade, toen en nu', in: Historiek, 9 mei 2015. <http://historiek.net/de-russische-overwinningsparade-toen-en-nu/50064/> (28 december 2018)

²³ Vlieger, De Russische Overwinningsparade

²⁴ Klimentyev, Russians celebrate on Monday, May 9, the 71st anniversary of the victory over Nazi Germany

²⁵ Vlieger, De Russische Overwinningsparade

militaire parade op het Rode Plein, heeft hier een cruciale rol in gespeeld. Verderop in dit onderzoek zal blijken hoe Poetin nieuw leven heeft geblazen in Overwinningdag en welke instrumenten hij daarvoor heeft gebruikt. Onder Poetins regime werd de viering van Overwinningdag in Rusland steeds groter. Het kan dan bijna ook geen toeval zijn dat de inauguratie van Poetin als president van de Russische Federatie plaats vond op 7 mei 2000 en zijn eerste officiële werkdag 9 mei was.²⁶ Poetin zag het als zijn taak om van Rusland weer een verenigd land te maken. In zijn inauguratie speech zegt Poetin dan ook het volgende: 'I consider it my sacred duty to unite the people of Russia [...] and to remember [...] that we are one nation and one people'.²⁷

In dit hoofdstuk is de algemene geschiedenis van de militaire parades en de geschiedenis van de militaire parade van 9 mei in Rusland uiteengezet. Ook werd er gesproken over een identiteitscrisis van de Russische bevolking na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie en dat Poetin Rusland heeft geholpen met het vormen van een nieuwe identiteit. Maar wat wordt er nou eigenlijk bedoeld met een nieuwe identiteit? En kan dit zomaar gevormd worden? In het vorige hoofdstuk is de theorie over identiteitsvorming behandeld. In het volgende hoofdstuk zal de theorie gekoppeld worden aan het handelen van Poetin. Hierin zal besproken worden hoe Poetin, door middel van de militaire parade, een nieuwe identiteit heeft kunnen creëren voor de Russen.

3. De nieuwe Russische identiteit

3.1 Rechtvaardiging van de 9 mei parade door Poetin

In het vorige hoofdstuk is de theorie behandeld waarbij ook kort een historische context werd geschetst. Daaruit is onder andere gebleken hoe identiteitsvorming tot stand komt en welke rol het verleden daarin speelt. In dit hoofdstuk zal de theorie gekoppeld worden aan de militaire parade van 9 mei. Poetin en zijn besluitvorming zullen hierbij centraal staan. Zo komen er twee speeches van Poetin ter sprake waarin duidelijk de elementen van de vorming van een identiteit zoals Hobsbawm omschrijft naar voren komen. De toepassing van de theorie kan natuurlijk bij meerdere speeches gedaan worden, maar in dit eindwerkstuk zullen het er twee zijn. Allebei de speeches zijn gegeven op 9 mei maar verder willekeurig gekozen. Daarnaast zullen enkele elementen die Poetin aan de parade heeft toegevoegd uitgelicht worden. Uiteindelijk zal aan het einde van dit hoofdstuk duidelijk worden hoe Poetin een nieuwe Russische identiteit heeft kunnen creëren en welke rol de militaire parade daarin heeft gespeeld. De factoren benoemd in het theoretisch kader zullen hier duidelijk in terug te vinden zijn.

Hoewel de Sovjet-Unie de Tweede Wereldoorlog heeft gewonnen, kent het verhaal ook een keerzijde. De oorlog had een enorme impact op de Russische populatie. Vrijwel elke familie had wel iemand verloren aan de oorlog. Zo ook Poetin. Hoewel Poetin zelf na de oorlog is geboren (1952) heeft zijn familie grote verliezen geleden. Zijn vader raakte zwaargewond bij gevechten in Stalingrad. Tegelijkertijd zaten zijn moeder en broer vast in een belegerde stad, waar de broer van Poetin uiteindelijk overleed.²⁸ Tijdens zijn toespraken op 9 mei haalt Poetin zijn familie dan ook vaak aan.²⁹ Door met een persoonlijk verhaal te komen en zich zo kwetsbaar open te stellen aan het volk, komt

---

²⁶ NRC, 'Poetin president met groots ceremonieel', *NRC Handelsblad*, 8 mei 2000

²⁷ Putin inauguration, <https://www.youtube.com/watch?v=6uz-wLPEz6I> (8 januari 2019). Kanttekening: In het archief van het Kremlin is dit materiaal niet meer beschikbaar.

²⁸ Vladimir Poetin, 'Biografie', <http://putin.kremlin.ru/bio> (8 januari 2018)

²⁹ Vlioger, 'De Russische Overwinningparade'

hij volgens professor Elizabeth Wood dichter bij het volk.³⁰

Doordat hier ook de scheidslijn tussen machthebber en volgers vervaagt, wordt Poetin een met het volk. Iedereen kan zich met hem identificeren. Bovendien is zijn familie geen uitzondering omdat zoals eerder benoemd alle families wel iemand zijn verloren tijdens de oorlog. Zo wordt er een band geschept waarbij gemeenschappelijk leed centraal staat.³¹

Van dit gemeenschappelijk leed maakt Poetin gebruik om het Russische volk te binden en de identiteit te vormen (en te behouden). Door in zijn toespraken op 9 mei te verwijzen naar de gruwel en de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog, herinnert hij het volk eraan dat zij veel verliezen hebben geleden. Wat hij hier ook doet, is een gemeenschappelijke vijand neerzetten, namelijk Nazi-Duitsland. Door toch ook nog de nadruk te leggen op dat de vijand is verslagen, gaat het leed gepaard met triomf. Deze emoties worden door het hele volk gedeeld en zo worden zij emotioneel met elkaar verbonden. Dit versterkt het gevoel van een identiteit alleen maar meer. In de speech van Poetin van 9 mei 2015 komen deze elementen allemaal duidelijk naar voren:

*The Soviet Union bore the brunt of the enemy's attacks. The elite Nazi forces were brought to bear on it. All their military power was concentrated against it. And all major decisive battles of World War II, in terms of military power and equipment involved, had been waged there. And it is no surprise that it was the Red Army that, by taking Berlin in a crushing attack, hit the final blow to Hitler's Germany finishing the war. Our entire multi-ethnic nation rose to fight for our Motherland's freedom. Everyone bore the severe burden of the war. Together, our people made an immortal exploit to save the country. They predetermined the outcome of World War II. They liberated European nations from the Nazis. Veterans of the Great Patriotic War, wherever they live today, should know that here, in Russia, we highly value their fortitude, courage and dedication to frontline brotherhood.*³²

Maar ook in de meest recente speech van 9 mei 2018 komen de bovengenoemde elementen terug:

*"The courage of our warriors is immeasurable. All of them, from a private to a general, fought in the cold and the heat, in small and large battlefields. Each military line was part of the Fatherland, and for that reason, every one of them was the most important. Our troops won great victories in the decisive Battles of Moscow and Stalingrad, in the battles near Kursk and on the Dnieper, broke the siege of Leningrad and liberated European capitals. They took Berlin in the conclusive assault. Their background did not matter throughout that time: where they came from, what their ethnicity or religion was, which region of the vast country they lived in before the war, and whether they were drafted to join the army or volunteered for the front. Everyone had one Motherland. Everyone fought as much as they could, until the last round, until the last drop of blood. May 9 unites generations through a history of courage. Each family has its own heroes, who live on in our hearts. They are with us in the ranks of the Immortal Regiment. We bow to the cherished memory of all those who did not come back from the war, to the sons, daughters, fathers, mothers, grandfathers, husbands, wives, sisters, fellow-soldiers, relatives and friends. We mourn the veterans who passed away."*³³

Volgens Wood zet Poetin zichzelf neer als verdediger en zelfs redder van het moederland. Hij maakt er een persoonlijk evenement van, waardoor hij de nationale mythe een gezicht kan geven. Deze mythe hemelt hem niet alleen op, maar zorgt ook voor dat Rusland wordt verbonden en hem doet overkomen als een moedige soldaat die wordt geassocieerd met de verdediger van het moederland. Hij maakt zichzelf als het ware een held uit het verleden. Dit is volgens haar een perfecte combinatie

---

³⁰ Elizabeth A. Wood, 'Performing memory: Vladimir Putin and the celebration of World War II in Russia' *The Soviet and Post-Soviet Review* 38.2 (2011): p.173-174

³¹ Wood, 'Performing memory: Vladimir Putin and the celebration of World War II in Russia' p.174-178

³² Vladimir Poetin, 'We pay tribute to all those who fought to the bitter for every street, every house, and every frontier of our motherland', 9 mei 2015. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/49438>

³³ Vladimir Poetin, 'Military parade on Red Square', 9 mei 2018. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/57436> (9 februari 2019)

om het volk te verenigen. 'He has the glamour of the present, but he is the hero of the past'.³⁴ Ook oorlogsmonumenten zijn een belangrijk onderdeel van deze dag. Na afloop van de parade bezoekt Vladimir Poetin de Graftombe van de Onbekende Soldaat, waar eerst 2 minuten stilte wordt gehouden. Daarna legt de president bloemen bij het monument. Dit wordt live uitgezonden op televisie maar daarna ook meerdere malen herhaald. Deze *lieux de mémoire* staat symbool voor alle soldaten die gesneuveld zijn tijdens de oorlog en is een herinneringsplek waar men bijeen kan komen om te herdenken. Dit is de eerste vorm van herinneren zoals besproken is in de theorie: herinneren om het verleden recht te doen en niet te vergeten. Door dit ritueel zelf ook uit te voeren, spoort Poetin het volk aan dit ook te doen.

Behalve het bovengenoemde, heeft Poetin een aantal belangrijke elementen toegevoegd aan de militaire parade, die de identiteit van het Russische volk zouden moeten versterken. De belangrijkste en meest waardevolle toevoeging van Poetin aan de 9 mei parade is de *Georgiyevskaya lentochka*³⁵. Dit is een tweekleurig lint bestaande uit drie zwarte en twee oranje strepen en staat symbool voor de Sovjets die hebben gestreden in de Grote Vaderlandse Oorlog. Met een campagne in 2005, ter ere van de 60ste verjaardag van Overwinningdag, werd dit symbool door de regering van Poetin gepresenteerd als een manier om respect te tonen aan de slachtoffers, hen te herdenken en om het volk nog meer te verenigen. Door het hele land werden deze lintjes verspreid om het jonge publiek te attenderen op het belang van herinnering van het verleden. Onder het motto: 'We remember, we are proud!' was deze campagne een groot succes en reikt het vandaag de dag zelfs tot aan de Russische diaspora buiten de Russische staatsgrenzen.³⁶

Een andere toevoeging van Poetin aan de militaire parade was het invoeren van deelname van militaire voertuigen als onderdeel van de parade in 2008. Vanaf dit jaar werden de parades steeds groter en indrukwekkender, met als hoogtepunt de parade van 9 mei 2015. Deze parade bestond uit maar liefst 16.500 militairen en soldaten, 200 militaire voertuigen, 140 helikopters en vliegtuigen. Bij deze parade waren daarnaast maar liefst 27 buitenlandse leiders aanwezig van zowel Aziatische als Europese staten en de secretarisgeneraal van de VN, Ban Ki-Moon.³⁷ Het uitbreiden van de parade en de toevoeging van militaire voertuigen maakte de militaire parade nog imposanter. Bij de Russen zorgde dit voor een gemeenschappelijk trots gevoel. Met een grote militaire macht sta je namelijk ook sterk op het wereldtoneel.

Niet alle factoren uit de theorie zijn in dit hoofdstuk aan bod gekomen, omdat deze of voor zich spreken of omdat deze niet direct relevant zijn voor de militaire parade van Rusland en voor de algemene vorming van identiteit gelden. Desalniettemin moet er toch nog een belangrijke factor uitgelicht worden. Rusland is een land van vele nationaliteiten, dialecten en talen. Ondanks het honderdtal andere talen die het land rijk is, kiest Poetin er toch bewust voor om de toespraak van de parade alleen in het Russisch te houden om het volk zo nog meer te binden. Uit de theorie is immers gebleken dat taal een belangrijke factor is om het nationale gevoel te versterken en daarom een bindende factor is.

Ook hier moet weer een kanttekening gemaakt worden. De militaire parade wordt geassocieerd met overwinningen en hoogtenpunten van de Sovjets tijdens de oorlog. De duistere kant

---

³⁴ Wood, 'Performing memory'. p.198

³⁵ Saint George's Ribbon.

³⁶ Korolev, Anatoly en Kosyrev, Dmitry, 'National symbolism in Russia: the old and the new', in: Sputnik, 11 juni 2007. <https://sputniknews.com/analysis/2007061166883914/> (5 januari 2019)

³⁷ Klimentyev, Russians celebrate the 71st anniversary of the victory

wordt door de Russische leiders compleet genegeerd.³⁸ In Nederland wordt in het algemeen de Tweede Wereldoorlog geassocieerd met de Holocaust. Echter, in Rusland wordt over de Holocaust gezwegen omdat op Sovjetgrondgebied veel Joodse slachtoffers zijn gevallen tijdens de oorlog. Zou er in Rusland wel gesproken worden over de Holocaust door de machthebbers, dan zouden ze de indruk wekken dat hun eigen slachtoffers minder belangrijk zijn. Dit is dan ook de reden dat er tijdens de speech op 9 mei nooit wordt verwezen of iets wordt gezegd over de Jodenvervolging. Klas-Göran Karlsson schrijft in de bundel *Brining the Dark Past to light*, dat erkenning van het onrecht van een andere groep, in dit geval de Joden, de mythe van nationale eenheid en solidariteit zou verstoren.³⁹ Poetin kiest er dus bewust voor om dit achterwege te laten, om de eigen mythe levend te houden. Hier is sprake van de derde vorm van herinneringscultuur, namelijk herinneren om te vergeten. Het eigen verleden wordt gezuiverd omdat de mislukkingen niet worden genoemd maar de hoogtepunten juist worden opgehemeld.

Conclusie

Poetin en de militaire parade van 9 mei zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden. In dit eindwerkstuk is gebleken waarom. Zo is uit het geschiedkundige gedeelte gebleken dat Poetin de militaire parade als hoogtepunt van Overwinningsdag heeft weten te maken. De rechtvaardiging van het houden en vergroten van de parade is ook naar voren gekomen. Vervolgens is de theorie aan de praktijk gekoppeld en is er een analyse gegeven van Poetins speeches. De elementen van het vormen van een nationale identiteit zoals Hobsbawm omschrijft, waren in Poetins speeches duidelijk zichtbaar. Concluderend kan nu de hoofdvraag *In hoeverre heeft het opnieuw organiseren en grote aandacht geven aan de militaire parade van 9 mei door de huidige Russische autoriteiten geholpen bij het toenemen van nationale identiteitsvorming?* beantwoord worden. Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie was het volk van een nieuw land, Rusland, onzeker over de nationale identiteit. In een periode van chaos was de zoektocht naar deze identiteit moeilijk. De regering merkte dit en zette de eerste stap om het volk toch houvast te bieden, door de herinvoering van Overwinningsdag, waar de militaire parade ook op het programma stond. Dit was echter niet voldoende. Als nieuwe president van een relatief nieuw land zag Poetin het dan ook als zijn taak om het volk te geven waar ze behoefte aan hadden. Sinds het aanstellen van Poetin als president heeft de 9 mei viering een steeds persoonlijker karakter gekregen. Poetin wordt dan ook direct geassocieerd met de feestdag en de overwinning op de oorlog. Poetin maakte van Overwinningsdag zijn eigen persoonlijke project en kleedde dit aan met een indrukwekkende parade, die het volk het gevoel van trots zou moeten geven. Poetin maakte gebruik van deze dag om de Russen een nieuwe identiteit te bieden. Door de krachtige speeches die Poetin gaf waarin hij terugkoppelde naar het verleden, was 9 mei meer geworden dan alleen een militaire overwinning. Door in te spelen op de naoorlogse gevoelens en het gevoel van onzekerheid over de identiteit kon Poetin makkelijk de onzekerheden van de bevolking wegnemen.

Kortom, wat heeft deze militaire parade de leiders opgeleverd? De militaire parade zorgde ervoor dat het volk een gemeenschappelijke identiteit kreeg. Chaos verdween en er was weer stabiliteit. Een stabiel volk betekent ook zekerheid voor de zittende regering, omdat de burgers de steunpilaren zijn van de maatschappij. Met een onzeker en instabiel volk heb je immers ook geen

---

³⁸ Wood, 'Performing memory', p. 198

³⁹ Klas-Göran Karlsson, *Brining the Dark Past to Light: The Reception of the Holocaust in Postcommunist Europe* (London: University of Nebraska Press, 2013) p.303

aanhang voor je beleid. Poetin zorgde dus niet alleen voor zijn volk, maar stelde ook zijn eigen positie veilig. Of het militair machtsvertoon ook een verborgen agendapunt van het Russisch buitenlands beleid is om een boodschap aan het buitenland te geven, kan beargumenteerd worden. Dit zou in een vervolgonderzoek een interessante vraag zijn om te onderzoeken.

Om nog te reflecteren op het artikel van Starink waarin zij stelt dat het Kremlin knutselt aan een nieuwe Russische identiteit, klopt dat? Ja. Poetin en zijn hebben inderdaad wat moeten doen aan de Russische identiteit. De historici die hierover schrijven, doen dat meestal met een negatieve bijklank. Is die negatie bijklank wel terecht? Is het fout om aan de nationale identiteit te knutselen en een nieuwe identiteit te creëren? Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie, wat nog menig Rus in het geheugen staat gegraveerd als de dag van gister, was dit zeker nodig. Na de identiteitscrisis die het volk eind vorige eeuw meemaakte, had het houvast nodig. Poetin heeft hun dit geboden door een nieuwe Russische identiteit te creëren, waar de Russen zich mee kunnen identificeren. Deze nieuwe identiteit heeft Poetin vormgegeven door de militaire parade van 9 mei. Deze parade kan daarom ook wel gezien worden als een weerspiegeling van de Russische identiteit. Zonder deze nieuwe identiteit leefde Rusland wellicht momenteel nog steeds in crisis, die het land ook heeft gekend na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie.

Ook hier moet een kanttekening gemaakt worden. Niet alleen de parade van 9 mei bracht het volk eenheid en zorgde voor een nieuwe nationale identiteit. Poetin heeft voor nog meer hervormingen gezorgd die hebben bijgedragen aan het saamhorigheidsgevoel van de Russen. Deze hervormingen en andere factoren zijn door andere historici al onderzocht en daarover is ook al veel geschreven. De militaire parade als factor voor het vormen van een nieuwe nationale identiteit is echter nieuw en daarom is dit onderzoek een aanvulling op de bestaande historiografie.

Concluderend kan dus gezegd worden dat de parade een succesfactor is in het verhaal van Poetin om de Russen een nieuwe identiteit te bieden. President Donald Trump van de Verenigde Staten heeft in Frankrijk op 14 juli 2017 een soortgelijke parade bijgewoond en was daar zo van onder de indruk, dat hij dit ook wilde voor zijn volk. Waarom? Zien we hier een identiteitscrisis van het Amerikaanse volk? Wil Trump wellicht met hetzelfde recept dat Poetin heeft gebruikt een nieuwe Amerikaanse identiteit voor zijn volk creëren? Wil hij misschien wel een poging doen om het verdeelde volk toch te verbinden met het houden van een militaire parade die de Amerikaanse identiteit moet uitstralen? Hij heeft gezien dat de parade een succes is in Frankrijk en dat het ook een succesformule is Rusland. Maar zal dit ook een succes zijn in de Verenigde Staten? Met de aankomende presidentsverkiezing zou een militaire parade wellicht wel een geheim wapen kunnen zijn om het verdeelde Amerikaanse volk toch te verenigen. Een president stelt immers niets voor zonder een verenigd volk en een gemeenschappelijke identiteit.

Bronnenlijst

- Amsega Judith, 'Het beschavingsoffensief van de negentiende eeuw. Het volk is 'bandeloos, onbeschaafd, zuipend en onverstaanbaar' in *Historisch nieuwsblad*, 5/2005.
<https://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/6623/het-beschavingsoffensief-van-de-negentiende-eeuw.html> (14 januari 2019)
- Dobrovolskii, Alexander, 'Door de vernedering van Stalin door Zhukov is Overwinningdag in de Sovjet-Unie tot 1965 een werkdag geweest'. (Vertaald uit het Russisch) In: *Moskovskij Komsomolets*. 9 mei 2014.
<http://www.mk.ru/social/2014/05/09/izza-obidyi-stalina-na-zhukova-den-pobedyi-v-sssr-byil-rabochim-do-1965-goda.html> (2 december 2018)
- Dzyadko, Tikhon, 'Putin Is Using WWII for Propaganda Because It's the Best Memory That Russia Has'. In: *The New Republic Online Magazine*, 23 april 2014. <https://newrepublic.com/article/117479/russia-world-war-ii-victory-putins-obsession> (17 december 2018)
- Himka, John-Paul, en Joanna Beata Michlic, e.a., *Bringing the Dark Past to Light: The Reception of the Holocaust in Post-communist Europe* (London: University of Nebraska Press, 2013)
- Hobsbawm, Eric en Terence Ranger (red.), *The Invention of Tradition* (Cambridge University Press, 1983)
- IsGeschiedenis, 'De geschiedenis van de militaire parade', <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/de-geschiedenis-van-de-militaire-parade> (19 december 2018)
- Klimentyev, Mikhail, 'Russians celebrate on Monday, May 9, the 71st anniversary of the victory over Nazi Germany in the Great Patriotic War of 1941-1945.' In: *Sputnik*, 9 mei 2016.
<https://sputniknews.com/russia/201605091039305682-russia-victory-celebration-parade/> (28 december 2018)
- Korolev, Anatoly en Kosyrev, Dmitry, 'National symbolism in Russia: the old and the new', in: *Sputnik*, 11 juni 2007. <https://sputniknews.com/analysis/2007061166883914/> (5 januari 2019)
- NOS, 'Nederland kent Geen Cultuur Van Militaire Parades'. 8 februari 2018, <https://nos.nl/artikel/2215975-nederland-kent-geen-cultuur-van-militaire-parades.html> (17 december 2018)
- NRC Handelsblad, 'Poetin president met groots ceremonieel', *NRC Handelsblad*, 8 mei 2000
- Putin inauguration, <https://www.youtube.com/watch?v=6uz-wLPEz6I> (8 januari 2019)
- Putin, Vladimir, 'Biografie'. <http://putin.kremlin.ru/bio> (8 januari 2019)
- Putin, Vladimir, 'Military parade on Red Square', 9 mei 2018.
<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/57436> (9 februari 2019)
- Putin, Vladimir, 'We pay tribute to all those who fought to the bitter for every street, every house, and every frontier of our motherland', 9 mei 2015 <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/49438> (8 januari 2019)
- Starink, Laura, 'Het Kremlin knutselt aan de Russische identiteit'. In: *Raam op Rusland online*, 23 augustus 2016.
<https://www.raamoprusland.nl/dossiers/geschiedschrijving/215-het-kremlin-knutselt-aan-de-russische-identiteit> (19 december 2018)
- Tharoor, Ishaan, 'Military Parades'. In: *Time online*, 1 oktober 2009.
<http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1927129,00.html> (12 december 2018)
- Veen Gertjan van, 'Lieux de mémoire', in: *Historiek online*, 28 april 2015. <https://historiek.net/lieux-de-memoire/49762/> (14 januari 2019)

Vlieger, Auke de, 'De Russische Overwinningsparade, toen en nu'. In: Historiek online, 9 mei 2015.
<http://historiek.net/de-russische-overwinningsparade-toen-en-nu/50064/> (28 december 2018)

Wood, Elizabeth A. 'Performing memory: Vladimir Putin and the celebration of World War II in Russia' *The Soviet and Post-Soviet Review* 38.2 (2011): 172-200.